

Závěrečná zpráva z průzkumu „Zpřehledňování fungování neziskového sektoru v České republice “ (Brno a Teplice)

leden 2008

Marie Dohnalová a Tereza Pospíšilová

Výzkumný tým a návratnost dotazníků

Průzkum zpřehledňování fungování neziskového sektoru v České republice byl realizován od října do prosince roku 2007. *Cílem průzkumu* bylo zjistit, jaké aktivity občanská sdružení podnikají k tomu, aby jejich činnost byla pro veřejnost transparentní, s jakými problémy se v neziskovém sektoru potýkají, jaké možnosti financování využívají či jak spolupracují s ostatními nestátními neziskovými organizacemi.

Členové výzkumného týmu byli: prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc., doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc., Mgr. Tereza Pospíšilová, Ph.D., Ing. Petr Vymětal, deset studentů magisterského oboru Studia občanského sektoru Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, deset studentů oboru Antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy Univerzity Brno.

Původně bylo zamýšleno srovnat situaci neziskového sektoru ve městech Brno a Teplice, nakonec se však díky nízké návratnosti dotazníků nejedná o srovnání.

Podle údajů z Českého statistického úřadu je evidováno 2566 občanských sdružení v Brně a 239 občanských sdružení v Teplicích. V první etapě průzkumu šlo o zjištění kontaktů na občanská sdružení. Výzkumný tým zvolil formu rozesílání dotazníků elektronicky. Proto kontaktem byla e-mailová adresa.

U občanských sdružení v Brně bylo vyhledáno celkem 625 e-mailových adres, u občanských sdružení v Teplicích bylo vyhledáno celkem 47 e-mailových adres. Následně byl všem sdružením zaslán dotazník s průvodním dopisem informujícím o cíli a o obsahu výzkumu.

Návratnost dotazníků byla v Teplicích 9 %, v Brně 11 %. Při výzkumech organizací neziskového sektoru v ČR, které využívají metodu rozesílání dotazníků elektronicky, je nízká návratnost okolo 15% častá. Výjimku tvoří případy, kdy je výzkum pro respondenty z nějakého důvodu závažný – buď má vysoce relevantní téma nebo za výzkumem stojí z pohledu sdružení velmi důležitá instituce (např. nadace, která přiděluje granty).

Nízká návratnost v našem výzkumu tedy mimo jiné ukazuje na to, že téma bezpečnosti a transparentnosti není občanskými sdruženími považováno za příliš relevantní. Toto zjištění je samo o sobě důležité. Nízká návratnost dotazníků v našem šetření však neumožňuje zobecnění na celou oblast občanských sdružení v daných lokalitách (Brno, Teplice). Výsledky prezentované v této zprávě je proto třeba brát spíše jako ilustrativní sondu. Na druhou stranu jsme přesvědčení, že zvolenou metodou nešlo o mnoho lepší výsledky získat, a jiná řešení by byla časově i finančně podstatně nákladnější.

Zároveň se vrátilo celkem 19 negativních dopisů, kde se členové některých sdružení vyjadřovali k důvodu, proč na dotazník neodpoví. Této oblasti se věnujeme v samostatné části na konci výzkumné zprávy.

Závěrečná zpráva z průzkumu má části obdobné jako zasílaný dotazník:

- A. Směrnice a předpisy
- B. Financování
- C. Spolupráce s dalšími organizacemi a institucemi
- D. Bezpečnostní rizika a transparentnost

Analýza dopisů zaslaných místo vyplněných dotazníků

O metodě a srovnání

Za Teplice je největší výpovědí malá návratnost - šest vyplněných dotazníků, kde však obsahové odpovědi obvykle máme od 2-3 respondentů, nemá smysl prezentovat jako protiváhu 67 vyplněným dotazníkům z Brna, bylo by to přinejmenším zavádějící. V tak malém počtu (a vzhledem ke stručnosti odpovědí) nemá smysl je souhrnně interpretovat. Momenty, kdy odpovědi z Teplic nějakým nápadným nebo zajímavým způsobem rezonují s odpověďmi z Brna nebo se výrazně liší, popisujeme v dalším textu zprávy. Každopádně malá návratnost za Teplice nám bohužel neumožňuje srovnání obou regionů.

Otevřené otázky v dotaznících jsme kategorizovali a čítali výskyt jednotlivých kategorií. Kromě toho jsme si všímali kontextu a detailního obsahu odpovědí respondentů; většinou však šlo o odpovědi velmi stručné a málo detailní. V analýze otevřených otázek počítáme výskyt jednotlivých témat (např. předpisy, organizace, důvody apod.), přičemž respondenti někdy uváděli těchto témat více v jedné odpovědi. Pokud není výslovně napsáno jinak, týkají se uváděná čísla brněnského souboru dat.

Ve zprávě vždy nejprve u každé části najdete shrnutí – prezentaci hlavních zjištění. Poté následují výsledky za danou část v detailnější podobě. Na závěr máme zájem jednotlivé části propojit do celkového závěru.

A. SMĚRNICE A PŘEDPISY

V této části jsme se zajímali o to, nakolik regulují občanská sdružení svoji činnost vnitřními předpisy či směrnici¹, nakolik jejich dodržování kontrolují² a kdo je kontroluje³.

Shrnutí části A

Valná většina respondentů (v Brně 58 ze 67, tedy čtyři pětiny) má vnitřní směrnice či předpisy. Třetina z nich za takový předpis považuje pouze stanovy; to může znamenat, že stanovy pro ně nejsou jen nutnou formalitou, ale funkčním předpisem, který upravuje fungování organizace ve všech potřebných aspektech. Kromě stanov jsou nejběžnější předpisy

¹ Existují u vás vnitřní směrnice (předpisy)?; Pokud ano, uveďte jaké: ...

² Je dodržování vnitřních směrnic (předpisů) předmětem pravidelné kontroly?; Pokud jsou předmětem kontroly jen některé, vyjmenujte které: ...

³ Kdo kontrolu provádí? (uveďte pro každý kontrolovaný předpis zvlášť); Pro nejčastěji kontrolovaný předpis; Pro nejméně často kontrolovaný předpis.

týkající se účetnictví (14x) a dalších provozních aspektů sdružení, jako je organizační řád (10x), předpisy upravující bezpečnost práce (10x), jednací řád (4x), mzdové předpisy (4x) nebo předpisy ohledně proplácení cestovného (4x). Další předpisy poté upravují specifickou činnost sdružení, jeho „obsahovou náplň“ (6x), jako např. pravidla pro práci s dobrovolníky, táborový řád, řád pro děti a mládež při akcích apod.

Vnitřní struktura je obsažena ve veřejně dostupném dokumentu u přibližně 70% organizací (v Brně 47 ze 67). V Teplicích na tuto otázku kladně odpověděly pouze 2 organizace. O něco méně, přibližně 65% organizací v Brně, prezentuje svoji vnitřní strukturu jako součást vnitřních předpisů organizace (v Teplicích celkem 4 organizace).

Dodržování předpisů je předmětem kontroly v případě tří čtvrtin sdružení, která nějaké směrnice mají (v Brně 44 z 58). Kontrolu provádí nejčastěji revizor (16x), výkonný orgán (8x) nebo členové (8x). Jen ve třech případech provádí kontrolu orgán veřejné správy (kraj, město, úřad) a ve dvou případech externí účetní firma či auditor. Z toho se zdá, že sdružení se chovají jako samosprávné (a samo-kontrolní) organizace.

Etický kodex má třetina organizací (v Brně 23 ze 67). Mezi důvody přijetí kodexu patří „vnější“ důvod (požadavky na sociální služby nebo zastřešující organizace), snaha zavést etické hodnoty ve společnosti (konkrétně se to týká mladých lidí/členů, oblasti činnosti nebo konkrétních poskytovaných služeb). Dva výše zmíněné okruhy důvodů pro přijetí kodexu tvoří polovinu uvedených důvodů. Je zajímavé zjištění, že jen 2x se objevil důvod být transparentní na veřejnosti.

Téměř čtyři pětiny respondentů mají výroční zprávu (v Brně 52 ze 67), což je valná většina a pozitivní zjištění. Více než třetina z nich však zprávu nezveřejňuje vůbec (3x) nebo jen členům (17x). Jde o chvalitebnou vykazatelnost vůči vlastním členům, ale chybí zde aspekt veřejné transparentnosti. Více než vlastním členům tedy zprávu zveřejňuje 32 sdružení, což je méně než polovina souboru. Děje se tak obvykle na webových stránkách sdružení (na internetu) (V Brně 26x, tj. 4/5 těch, kdo zprávu zveřejňují).

Důvodem pro vydání výroční zprávy byla potřeba informovat především členy (11x), veřejnost (10x) a dárce (9x); přitom někteří dárce výroční zprávy vyžadují.

Zdá se, že v současné době si všechny organizace uvědomují důležitost vlastní prezentace na internetu, neboť 95% organizací v Brně uvedlo, že mají vlastní webové stránky. V Teplicích dokonce všech 6 organizací.

Struktura odpovědí byla v teplickém a brněnském souboru v části A obdobná, s přihlédnutím k faktu, že máme jen 6 vyplněných dotazníků za Teplice, kdežto za Brno 67 (výjimkou jsou např. důvody pro vydání výroční zprávy, kde v Teplicích chyběla potřeba informovat veřejnost, která byla v Brně na druhém místě). Srovnání Teplic a Brna je jen velmi orientační, ale přesto jsme si povšimli, že je tam menší podíl respondentů, kteří mají předpisy a kteří si je nechávají kontrolovat, kteří mají etický kodex nebo zveřejňují výroční zprávu. Tento trend se objevil ve všech otázkách části A.

Část A detailněji

Existence směrnic a předpisů

58 ze 67 respondentů uvedlo, že mají nějaké vnitřní směrnice; jsou to 4/5, tedy valná většina. (Teplice: 4 ze 6 uvedli vnitřní směrnice).

Pouze stanovy uvedlo 22 sdružení (z toho 2x doplněné zápisy ze schůzí), což je třetina respondentů. Dalších 6 respondentů uvedlo stanovy vedle dalších předpisů. Přitom stanovy

jsou dokumentem povinným ze zákona při registraci občanského sdružení. Skutečnost, že třetina respondentů stanovy uvedla, může znamenat nepochopení otázky, ale také – a k tomu se přikláníme – to, že přinejmenším pro třetinu respondentů jsou stanovy základním dokumentem, předpisem, který skutečně řídí chod a fungování sdružení – ne jen formálním papírem.

28 respondentů, tj. více než třetina všech respondentů, má více předpisů, než jen stanovy. Polovina z nich má předpisy týkající se účetnictví (14x). Kromě účetnictví se předpisy týkají dalších provozních aspektů sdružení, jak to shrnuje Tabulka 1 níže.

Tabulka 1: Existence směrnic a předpisů

Kategorie předpisů	Frekvence
Účetnictví	14
Organizační řád	10
Bezpečnost práce	10
Jednací řád	4
Mzdové předpisy ⁴	4
Proplácení cestovních nákladů ⁵	4
Ochrana osobních údajů	3
Členové ⁶	3
Správní řád	2
Směrnice pro vyřizování stížností	2
Směrnice definující pravomoci funkcionářů	2
Provozní řád	1
Pracovní řád	1
Soutěžní řád	1
Etický kodex	1
Standardy kvality	1

Je zajímavé, že mezi předpisy se etický kodex objevil jen jednou, zatímco jeho existenci deklaruje v jiné otázce v Brně 23 organizací. Je to nesrovnalost, která může plynout z povrchního vyplňování dotazníku nebo ze specifického vnímání kodexu jako „předpisu“ zvláštního druhu.

Další předpisy regulují specifickou činnost sdružení po obsahové stránce (6x), např. pravidla vedení výcviku, předpisy, které určují, jakým způsobem dělat činnost, jak pracovat s novináři a dobrovolníky; Řád pro děti a mládež při akcích, táborový řád atd.

Situace v teplickém souboru byla obdobná (2x stanovy, 2x předpisy týkající se členství (evidence a přijímání členů), 1x předpisy týkající se účetnictví, 1x cestovní náklady).

⁴ Odpovědi: směrnice pro oceňování práce; vnitřní předpisy v oblasti mzdové; Ceník odměny rozhodců a prostředníků; směrnice odměňování pracovníků (DPP)

⁵ Odpovědi: cestovní náhrady; o cestovních náhradách; služební cesty; směrnice o cestovních příkazech

⁶ Odpovědi: přijímání nových členů, práva a povinnosti členů; přijímací řízení; vnitřní předpisy příjmu nových členů (ve stanovách).

Kontrolování směrnic a předpisů

Dodržování směrnic je předmětem kontroly v případě 44 sdružení, což jsou $\frac{3}{4}$ sdružení, která nějaké vnitřní předpisy mají. Na otázku V6 odpověděla asi třetina z nich, 18 organizací (to byl případ, kdy jsou předmětem kontroly jen některé předpisy, ne všechny). Potom jsou nejčastěji předmětem kontroly účetní předpisy a hospodaření vůbec (7x).

Teplice: Dodržování směrnic je předmětem kontroly v případě 3 sdružení ze 6, to je polovina – tedy méně, než v Brně (nakolik má cenu to srovnávat). 3 respondenti odpověděli, že ve všech případech jsou předmětem jen některé předpisy, a to vždy ty, které se týkají hospodaření/financí (pokladní kniha, finanční hospodaření); jednou je předmětem kontroly evidence členství v klubu, jednou disciplinární řízení.

Nyní k otázce, kdo dodržování kontroluje, kde odpovědělo 49 respondentů. To je o 5 více, než kolik jich uvedlo, že je u nich dodržování směrnic předmětem kontroly. Tato nesrovnalost trochu zpochybňuje přesnost údajů a je třeba je brát jako orientační.

Kontrolu provádí 18x revizor nebo revizní komise. Dalším významným kontrolním orgánem je výkonný orgán (ředitel apod.) – 8x, z toho jednou spolu s revizí, je-li ustavena. V dalších 8 případech provádí kontrolu členská schůze. Tím pojmenováváme tři hlavní mechanismy kontroly vnitřních předpisů sdružení: (1) revizor, (2) výkonný orgán sdružení, (3) členové sdružení. K dalším, které byly uvedeny, patří např. bezpečnostní technik (2x) nebo dozorcí rada (2x). Jen ve 3 případech provádí kontrolu orgán veřejné správy (kraj, město, úřad)⁷ a ve 2 případech externí účetní firma či auditor.

Teplice: základem je kontrola členy sdružení - kontrolu provádí ve 2 (možná 3) případech členové (vybraní nebo všichni).⁸ K tomu v jednom případě i revizor a v jednom případě správní rada.

Etický kodex

Etický kodex má 23 organizací ze 67. Na otázku Co vás k přijetí etického kodexu vedlo?, odpovědělo 17 respondentů. (Teplice: 1 organizace ze 6 uvedla kodex).

3x je přijat kodex z nějakého „vnějšího“ důvodu (sem jde přiřadit i případ z Teplic) – zákon (nový zákon o sociálních službách, vypracování standardů kvality služeb) nebo (v Teplicích) podnět zastřešující organizace. 2x je důvodem potřeba být transparentní na veřejnosti, předcházet polemikám. 2x je důvodem snaha vychovávat členy (mladé lidi) k určitým hodnotám. 2x je důvodem snaha zavést etické chování v oblasti činnosti, které se sdružení věnuje (sport). 1x je důvodem zkvalitnění služby. Atd.

V teplickém souboru jen 1 respondent ze 6 uvedl etický kodex (1/6), kdežto v brněnském souboru to bylo 23 ze 67 (1/3). Obecná odpověď („Je zavedeno v našem typu občanského sdružení vždy“) může napovídat, že o etickém kodexu nepřemýšleli a nejednali, přijali jej jako povinnost... ale nevíme jakou povinnost, protože nevíme, o jaké sdružení jde (možná to byl tlak sítě organizací nebo důsledek poskytování sociálních služeb?).

⁷ Odpovědi: Správa; statutární město Brno, odbor kontrolní, odbor kontrolní Jihomoravského kraje; účetní a finanční úřad.

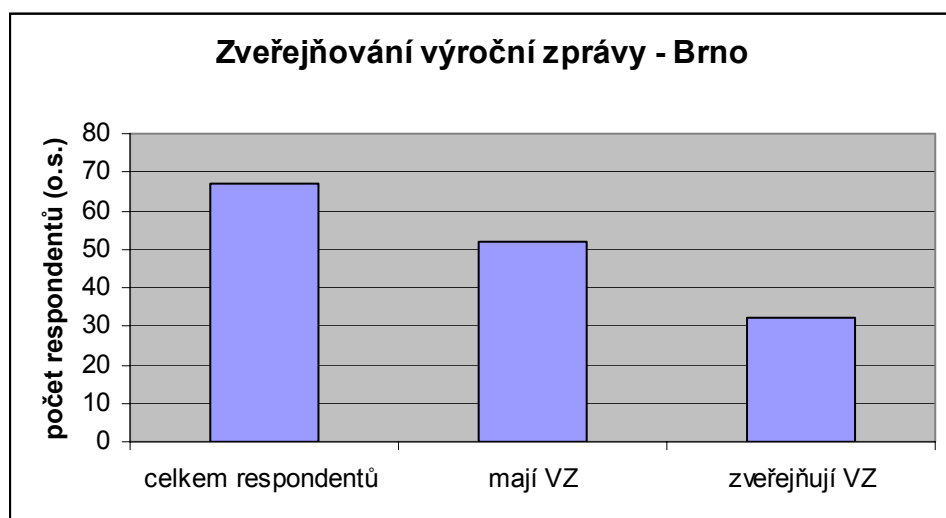
⁸ Odpovědi: Výbor; členská schůze; jmenování členové klubu .

Výroční zpráva

Téměř čtyři pětiny respondentů mají výroční zprávu (52 sdružení ze 67 odpovědělo ano na otázku⁹, což je valná většina a pozitivní zjištění.

Z těch, kdo výroční zprávu mají, ji 3 nezveřejňují¹⁰ a dále 17 - tj. jedna třetina - zveřejňuje výroční zprávu pouze členům (na členské schůzi, na valné hromadě). Jde o chvalitebnou vykazatelnost vůči vlastním členům, ale chybí zde aspekt veřejné transparentnosti. Na druhou stranu možná vydání výroční zprávy, která by byla prezentovatelná veřejně, není v možnostech některých menších sdružení, která - pokud nemají webové stránky - možná ani nemají jak zprávu prezentovat. To nic nemění na faktu, že veřejná transparentnost zde není. Více než vlastním členům tedy zprávu zveřejňuje 32 sdružení, což je méně než polovina souboru.

Graf 1 Zveřejňování výroční zprávy občanskými sdruženími

Graf 1 ukazuje, že z celkového počtu respondentů zprávu opravdu zveřejňuje jen menšina. Pokud není výroční zpráva zveřejňována širšímu okruhu publika, neplní roli pro zvyšování veřejné transparentnosti sdružení.

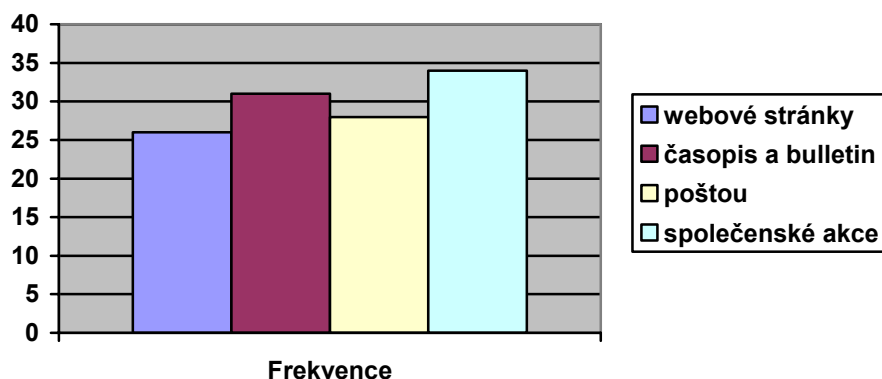
Tabulka 2: Formy zveřejňování výroční zprávy

Forma zveřejňování	Frekvence
webové stránky	26
časopis a bulletin	31
poštou	28
společenské akce	34

⁹ Vypracováváte výroční zprávu?

¹⁰ Jakým způsobem ji zveřejňujete?

Graf 2: Formy zveřejňování výroční zprávy

Výroční zpráva je obvykle zveřejněna na webových stránkách sdružení (na internetu) - 26x (to jsou 4/5 těch, kdo zprávu zveřejňují).

Další formy zveřejňování - v časopise nebo bulletinu (3x), poštou (4x), osobně, např. na propagačních akcích, na recepci (3x). Pouze tradiční (ne-elektronické) formy šíření zprávy jsou použity celkem 19x (z 52), ale obvykle jde o zprávy, určené jen členům (třeba interně na vývěsce, na schůzích atd.; přitom na schůzích není jasné, zda každý člen dostává výtisk do ruky).

Neptali jsme se, komu je zpráva rozesílána. V odpovědích se přesto vyskytli občas i adresáti zprávy. Kromě členů jde 4x o veřejnou správu a 3x o poskytovatele dotace.¹¹

Teplíce: Výroční zprávu zveřejňují 4 ze 6, to jsou 2/3 a tedy opět méně než v Brně. Z toho 2x jen členům sdružení, 2x šíře (a to za použití webových stránek). Z tradičních způsobů je použita ke komunikaci informací nástěnka a členská schůze (2 organizace). Dá se říci, že při zveřejnění převažuje elektronická komunikace (jen 1 ze 4 sdružení ji nepoužilo).

Důvod pro vydání výroční zprávy¹² uvedlo v Brně 31 respondentů ze 67 (Teplíce: 4 ze 6). Nejdůležitějším důvodem byla potřeba informovat členy (11x). To je logické, protože informace jsou základem pro kontrolu činnosti sdružení členy (v jednom případě takto výslovně formulováno - "kontrola činnosti klubu členskou schůzí").

Druhý hlavní důvod je potřeba být transparentní na veřejnosti (10x) - ať již v podobě „transparentnost a důvěryhodnost“, nebo v prozaičtější variantě „transparentnost a propagace“.

Dalším častým důvodem je potřeba informovat dárce (9x), ať již potenciální dárce (1x) nebo ty, kteří dotaci poskytli (5x). Někteří dárce výroční zprávou dotaci podmiňují, je to povinnost (4x), např. „podmínka grantů MŠMT a KHK“.

Mezi další adresáty patří: cílové skupiny nebo zájmové skupiny (2x) a státní správa (1x) - jinde však najdeme státní (veřejnou) správu v roli dárců, viz výše.

¹¹ Odpovědi: magistrát a OU; institucím (nevíme však kterým); sponzorům a představitelům státní správy i místní samosprávy; schvaluje se na schůzích obce, poskytovatelům dotace; přikládáme ji k žádostem o finanční prostředky.

¹² Jaké jsou vaše důvody pro vydávání výroční zprávy?

Otázka je, kam připočítat obecně formulované „informační“ důvody - 4x (protože nevíme, koho chtěli zprávou informovat a proč).

Posledním motivem, který se objevil 2x, je zhodnocení vlastní činnosti za poslední rok (ono to souvisí s informováním členů, ale zdůrazňuje se zde role reflexe vlastní činnosti).

Teplíce: Důvodem zveřejnění je dvakrát jen informace členů. Jedním důvodem je zřejmě povinnost zadavatele projektu (MPSV). Posledním důvodem je hodnocení roční práce. Všechny tři důvody jsou klasické pro výroční zprávu, ale vzhledem k malému vzorku nevíme, které by převažovaly. Zajímavé je, že na rozdíl od brněnského souboru zde chybí potřeba informovat veřejnost.

B. FINANCOVÁNÍ

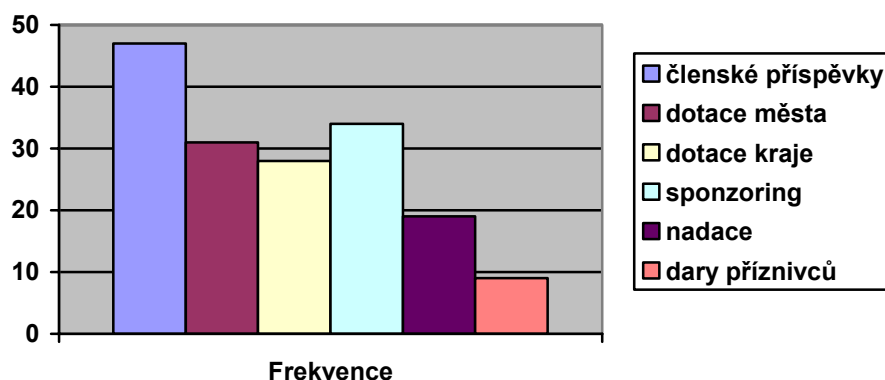
Shrnutí části B

Většina o. s. v Brně je financována kombinací členských příspěvků s dotací od města nebo kraje (90%).

Tabulka 3: Finanční zdroje občanských sdružení v Brně

Finanční zdroj	Frekvence
Členské příspěvky	47
Dotace města	31
Dotace kraje	28
Sponzoring	34
Nadace	19
Dary příznivců	9

Graf 3: Finanční zdroje občanských sdružení v Brně

Část B detailněji

V menší míře se objevuje sponzoring (pivovar Zubr, o finančních sponzorských darech nemůže být ani řeč) nebo nadační příspěvky (Nadace pro rozvoj občanské společnosti, Nadace Partnerství, Nadace Open Society Fund Praha, Nadační fond Zelený poklad, Nadace

Veronica, Nadace O2), v 10% jsou uvedeny dary příznivců sdružení.

Na třetím místě jsou příjmy z vlastní činnosti (vstupné na festivalu, příjmy z koncertů, pronájem, reklama, samofinancování ze startovního klubu).

Financování z evropského sociálního fondu uvedla 1 o.s.

V Teplicích převažují jednoznačně členské příspěvky a dary členů, ve 2 případech šlo o dotaci města.

Hlavním nástrojem kontroly dárců jsou v Brně i v Teplicích u dvou třetin o. s. výroční zprávy (přes výroční zprávu), u druhé poloviny jde o transparentní účetnictví (máme transparentní účet) včetně vyúčtování dotace nebo daru (kdykoliv mohou nahlížet do účetnictví).

Na otázku, zda mají organizace vlastní ekonomické aktivity, většina o. s. údaj nevyplnila, z odpovědí 59 % o. s. . V dalších odpovědích je kladné vyjádření přibližně u poloviny sdružení (v Teplicích se jednalo o 2 o.s.). Z toho můžeme usuzovat, že zde existuje patrná snaha o vlastní samofinancování skrze aktivity, ať se jedná o výrobu zboží či finančně ohodnocené poskytování služeb. Z konkrétních činností převažovalo pořádání seminářů, koncertů, vystupování na koncertech, prodej propagačních materiálů a drobných upomínkových předmětů. Dále také vydávání časopisů, kulturní programy, pořádání výdělečného plesu či hudební festival. V malé míře se jako podnikatelská aktivita využívá maloobchodní prodej Fair Trade výrobků, prodej propagačních materiálů a drobných upomínkových předmětů nebo pronájem restaurace. Přibližně pouze jedna pětina organizací vlastní živnostenský list (v Teplicích 1 o.s.).

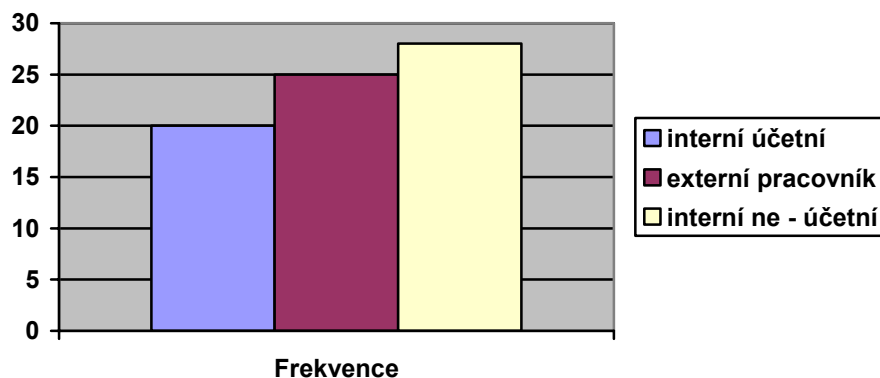
Přes polovinu sdružení platí daně (54 % v Brně). V Teplicích ani jedno sdružení daně neplatí.

Účetního zaměstnává přibližně 27% organizací (18 z 67 v Brně, v Teplicích je účetní zaměstnán pouze u 2 o.s.). Pokud je účetní v organizaci zaměstnán, nejčastěji formou dohody, méně často pak na plný či částečný úvazek. V případě, že účetní v organizaci zaměstnán není, účetnictví provádí ve třetině případů externí pracovník, ve zbylých 2/3 jde o členy sdružení: pokladník, hospodář, člen sboru, přítel jednoho z členů, předseda klubu.

Tabulka 4: Zpracování účetnictví

Zpracování účetnictví	Frekvence
Interní účetní	20
Externí pracovník	25
Interní ne - účetní	28

Graf 4: Zpracování účetnictví

Revizora má celkem 43 % organizací (29 z 67 v Brně, 2 v Teplicích). Z odpovědí je patrná poměrně malá pracovní vytiženost revizora – jeho administrativní zátěž je menší než 3 dny a forma zaměstnání je dohoda.

C. SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI ORGANIZACEMI A INSTITUCEMI

V této části jsme zjišťovali, jakým způsobem spolupracují oslovená občanská sdružení s institucemi veřejné správy na místní, regionální a celostátní rovině, s finančním úřadem a s ostatními NNO v regionu.

Shrnutí části C

Když se podíváme, kolik respondentů otázky zodpovědělo, vidíme, že spolupráce s veřejnou správou se týká méně než poloviny sdružení (např. spolupráce s krajem v Brně 30 respondentů). Výjimkou je finanční úřad – s tím má však co do činění každý, kdo podává daňové přiznání (viz odpovědi respondentů). Narozdíl od toho s jinými NNO v regionu spolupracují téměř dvě třetiny respondentů. Je to podstatně více, ale asi bychom očekávali vyšší číslo. Hypoteticky lze uvažovat (vzhledem k zaměření projektu), že sdružení, které otevřeně spolupracuje (tuto spolupráci deklaruje a neskrývá) s nějakým druhým, je méně „podezřelé“ – do jeho aktivit vidí přinejmenším jedna další organizace, se kterou je třeba se domlouvat, sdílet informace, vysvětlovat apod.

Převládající formou spolupráce s krajským městem jsou dotace (účast v grantových schématech, finanční podpora), které byly uvedeny v polovině případů spolupráce (v Brně 15 až 20 ze 30). Další formy se v odpovědích respondentů opakují mnohem méně často a jsou jednak velmi různorodé, jednak (kromě sociálních služeb) neobnáší hlubší spolupráci (obesílání kraje pozvánkami, kraj přebírá záštitu nad konferencí, využívání prostor kraje na akce sdružení a pod.). S jiným, než krajským městem, spolupracují sdružení mnohem méně (polovina odpovědí) a v podstatě odpadá spolupráce skrze finanční podporu (finanční podpora jako forma spolupráce se vyskytla jen 2x).

S orgány ústřední státní správy spolupracuje přibližně stejně organizací jako s krajským městem (v Brně 26 ze 67). Nejčastěji šlo v našem souboru o Ministerstvo kultury, MPSV, MŠMT a Ministerstvo zemědělství. Stejně jako u spolupráce s krajským městem je i zde významná spolupráce formou dotací či grantů. Avšak nakolik lze soudit, v případě ústředních

orgánů státní správy je odborná spolupráce téměř stejně významná jako finanční podpora. Zatímco v roli příjemců dotací se objevilo 12 organizací, v roli expertů na danou oblast 8 organizací, z toho několikrát prostřednictvím poradních orgánů vlády, jako je Rada pro NNO nebo Rada pro lidská práva.

S jinými NNO spolupracují téměř dvě třetiny respondentů. 6 respondentů spolupracuje s jinými NNO v rámci nějaké střechy nebo sítě, případně jako pobočka, v rámci větší institucionální struktury, byť třeba neformální. Necelá šestina respondentů není mnoho, ale nedá se říct, že by to byl zanedbatelný jev. Z toho 2x se objevila BANNNO (Brněnská asociace nestátních neziskových organizací) a 3x oborové asociace (v oblasti folklóru a divadla). K fenoménu oborového sdružování a síťování NNO systematictěji viz předchozí výzkum (Pospíšilová 2005).

Formy spolupráce s dalšími NNO jsou velmi různorodé, z hlubší spolupráce lze uvést společné projekty či granty (8x) a za důležitou považují také odbornou spolupráci mezi organizacemi, jako je využívání expertů jiných NNO, školení či konzultace (7x). Vzájemná finanční či materiální podpora mezi sdruženími se objevila jen 2x. Pokud bychom (vzhledem k zaměření projektu) tuto deklaratorní rovinu vzali za relevantní, stěží zde bude existovat větší prostor pro toky financí mezi sdruženími a tím potenciálně pro podporu terorismu.

S finančním úřadem přichází občanská sdružení do kontaktu nejčastěji v oblasti daní (16x), konkrétně při odevzdávání daňových přiznání (z toho 11x). Od úřadu potřebují radu, pomoc, konzultaci či informace (12x), často výslovně v souvislosti s daněmi (z toho 6x). Vedle těchto konkrétních agend očekávají čtyři občanská sdružení v přístupu úřadu shovívavost a porozumění, pochopení pro aktivitu malých občanských sdružení, která provozují laické ve svém volném čase a korektnost a kvalitní práci.

Za významnou v rámci kraje považují svoji organizaci asi tři čtvrtiny sdružení (v Brně 49 respondentů ze 67). Třetina z nich se označuje za jediné sdružení působící v kraji v daném oboru („jsme jediná organizace, která...“). Specifická nabídka sociálně zdravotních služeb se jako důvod objevila 7x, nabídka sportovních a volnočasových aktivit 7x atd. Jinými slovy, organizace svůj význam odvozují od činnosti, kterou vykonávají, a v jejich odpovědích lze vyčíst, co považují v rámci své činnosti za významné (sociální služby, mládež, výchovu či kulturní dědictví). Některá sdružení svůj význam vysvětlují s odkazem na lidi či veřejnost (9x): vyzdvihují svůj přesah nad okruh členů; s trochou nadsázky by se dalo říct, že jde o odkaz na veřejnou prospěšnost. Na druhou stranu zde chybí i jiné možné argumentace – především význam pro veřejnou správu. To, že jsou důležitým partnerem veřejné správy, se objevilo jako důvod krajského významu jen jednou.

Část C detailněji

Krajské město

Vyplněno 30 odpovědí ze 67 vyplněných dotazníků (Teplice: 4 ze 6).

Jedna hlavní a zcela převažující forma spolupráce s krajem je skrze účast v grantových schématech či jiná forma získání dotace (15x výslovně, 5x se lze domnívat). Důležitá je také spolupráce v oblasti sociálních služeb nebo komunitního plánování služeb (4x). Následuje varieta různých způsobů, některé sdružení např. obesílají kraj pozvánkami na akce; kraj převzal záštitu nad konferencí; využívání krajských prostor pro semináře nebo konference apod.

Město, kde sídlí

Vyplněno 25 odpovědí ze 67 (Teplice: 4 ze 6).

Z toho 3 odkazují na svoji odpověď v otázce 30 (spolupráce s krajem) a přinejmenším 7 dalších odpovědělo naprosto stejně; asi polovina odpovědí se tedy shoduje. Může to být proto, že sdružení sídlí v krajském městě.

I zde je hlavní formou spolupráce finanční podpora či dotace (žádost o ni, obdržení nebo nejčastěji je odpověď příliš obecně formulována na to, aby to šlo posoudit) - 12x.

Dále najdeme spolupráci na sociálních službách, komunitním plánování - 3x.

Mezi oběma otázkami nevidíme rozdíl.

Jiné město

Vyplněno 14 odpovědí ze 67 (Teplice: 2 ze 6).

Narozdíl od spolupráce s krajským městem je zde spolupráce formou finanční podpory malá (jen 2x). Jinak jde o spolupráci na projektech, výměnu informací, účast na festivalech a jiných akcích či přehlídkách, kde sdružení reprezentují svoje město.

Orgány ústřední státní správy

Vyplněno 26 odpovědí ze 67 (Teplice: 2 ze 6)

S kým sdružení spolupracují a jak? Objekt spolupráce se dá z odpovědí zjistit celkem snadno, ale ono „jak“ je obtížné, protože většinou respondenti odpovídali příliš stručně a povšechně (např. pouze „sociální služby“). Přehled jednotlivých ministerstev uvádíme v Tabulce 2 níže. Stejně jako v předchozích případech je významná „spolupráce“ formou dotací.

Tabulka 5

Ministerstvo	Kolikrát uvedeno	Formy spolupráce
MK	5x	1x členství v porotě či odborné komisi; jinak dotace či grant, z toho jednou na opravu zámku
MPSV	4x	2x dotace, jinak příliš obecně – rodinná politika, sociální služby
MŠMT	4x	dotace, granty, 1x akreditace školení a seminářů, příprava vzdělávacích programů
MZe	3x	1x spolupráce na zemědělském poradenském systému, na akčním plánu, připomínkování legislativních změn, 1x tvorba legislativy, výměna informací, 1x obecně
MI	1x	návrh sekce „Neziskové organizace“ na webovém Portálu veřejné správy ČR
MPO	1x	zvaní zástupců ministerstva na akce, přednášky, odborné články, odborná spolupráce s organizací podřízenou MPO
MŽP	1x	tvorba legislativy
MV	1x	registrace stanov???
MF	1x	obecně

Poradní orgány vlády se v odpovědích objevily 3x: RNNO (expertní spolupráce – vytvoření metodiky, návrh stránek), Rada pro lidská práva (členství v radě), Rada vlády pro záležitosti

Romské komunity (účast na pracovních seminářích). Zde fungují sdružení v roli expertů na danou problematiku (členství a účast na práci rady nebo odborná práce na zakázku pro radu).

Nakolik lze soudit, ve spolupráci s ústředními orgány státní správy je odborná spolupráce, kde NNO vystupují v roli expertů na danou oblast, téměř stejně významná jako role příjemců či žadatelů o dotace či granty. V roli odborníků se objevilo 8 organizací, v roli příjemců dotací 12 organizací.

V odpovědích z Teplic bylo MPSV (mzdové prostředky a podpora rodin s dětmi – oblast činnosti sdružení) a MF ČR bez specifikace.

NNO v regionu

Vyplněno 41 odpovědí ze 67. (Teplice: 3 ze 6).

6 respondentů spolupracuje v rámci nějaké střechy nebo sítě, případně jako pobočka, v rámci větší institucionální struktury, byť třeba neformální. To je necelá šestina respondentů, kteří takto spolupracují. Není to mnoho, ale nedá se říct, že by to byl zanedbatelný jev. Z toho 2x se objevila BANNŮ (Brněnská asociace nestátních neziskových organizací) a 3x oborové asociace (v oblasti folklóru a divadla). K fenoménu oborového sdružování a síťování NNO systematictěji viz předchozí výzkum (Pospíšilová 2005).

Po obsahové stránce se jedná o spolupráci na různých společných akcích (zaměření vyplývá ze zaměření sdružení – průvody, výstavy, utkání apod.), různé výpomoci, sdílení informací atd. Pokud bychom se na tyto aktivity podívali detailněji (nakolik to jde při malé konkrétnosti odpovědí), pak zjistíme, že hlubší spolupráce na projektech (grantech) se objevila 8x. Odborná spolupráce (využívání expertů jiných NNO, vzájemná školení, odborná podpora či konzultace) 7x. Finanční či materiální podpora jen 2x. Nenajdeme žádnou dominantní formu spolupráce, je zde velká variabilita - záleží na charakteru sdružení a jeho činnosti.

V teplickém souboru to samé.

Požadavky na finanční úřad

Vyplněno 42 odpovědí ze 67 (Teplice: 4 ze 6).

Ze 42 odpovědí 16x respondenti napsali, že nic (2/5), ale jen 11x to bylo jakési holé nic, jinak respondenti dávají najevo, že oni od finančního úřadu nic nepožadují, ale úřad požaduje od nich („Nic – Finanční úřad požaduje od nás”); a to především daňové přiznání.

Ve výčtu věcí, kde respondenti přichází do kontaktu s finančním úřadem, dominuje daňové přiznání (11x), nebo obecněji daně a daňové záležitosti (plus 5x).

Dále od úřadu potřebují potvrzení o bezdlužnosti (4x).

Nakonec, potřebují radu, pomoc, konzultaci či informace – 12x (z toho 6x uvedeno výslovně v souvislosti s daněmi¹³).

Vedle těchto konkrétních agend očekávají některé věci v přístupu úřadu (4 respondenti): shovívavost a porozumění; pochopení pro aktivitu malých občanských sdružení, které provozují laikové ve svém volném čase a na úkor všeho možného; korektnost a kvalitní práci.

V teplickém souboru tomu bylo stejně. Dvakrát píše o daňovém přiznání (2x), z toho jednou je to formulované jako formulované jako „rada v oblasti daní“. rada“. 2x požadují blíže nespecifikované informace či konzultace, ale je možné, že jde také především o daňové záležitosti (zde se to překrývá a vzhledem k velké obecnosti odpovědí nevíme, jak moc).

¹³ Započítáno v kategorii daně.

Význam sdružení v regionu

Ve druhé části sekce C nás zajímalo, jak své postavení v regionu vnímají dotazovaná sdružení (V38).

Otázka zněla: „Považujete vaši organizaci za významnou pro region (a proč)?“. Na tuto otázku odpovědělo kladně 49 respondentů ze 67, tj. asi tři čtvrtiny. Z toho 33 (necelé tři čtvrtiny) vysvětlili proč. V teplickém souboru tomu bylo podobně (kladně odpověděli 3 ze 6 a proč vysvětlili 2).

Za jediné v regionu nebo v ČR v dané oblasti se označují sdružení poměrně často (10x). Jinými slovy třetina z těch, kdo dávají důvod, se neváhají označit za jediné sdružení působící v daném oboru („jsme jediná organizace, která...“), ale obvykle to dokládají dalšími tvrzeními. Je to logická argumentace, pokud se jich dotazujeme na význam pro region. Na druhou stranu zde chybí i jiné možné argumentace – především to, že jsou důležitým partnerem veřejné správy. Význam pro veřejnou správu se objevil jen 1x („se považujeme za seriózního reprezentanta neziskového sektoru, tudíž i rovnoprávného partnera pro municipality“).

Některá sdružení vysvětlují svůj význam s odkazem na veřejnost, lidi (9x) - vyzdvihují svůj přesah přes členy, dalo by se říct s trochou nadsázky, že jde o odkaz na veřejnou prospěšnost. To je obsažené i v pojetí služby, přičemž specifická nabídka služeb jako důvod se objevila 7x, z toho 5x je to důvod k jedinečnosti.

Důvodem je často i nabídka sportovních a volnočasových aktivit (7x), z toho 5x jde o nabídku aktivit pro mládež. Mládež nebo děti jako součást zdůvodnění se vyskytují 9x.

Dalším častým zdůvodněním je aktivita v oblasti uchování tradic, hudby a kultury (5x).

Výchova a vzdělání se jako důvod pro krajský význam objevila 4x, z toho 2x ve spojení se sportem (např.: učí se toleranci a fair play a hlavně se nepodílí na trestné činnosti nebo drogách (sport); omezení tzv. „negativního vlivu ulice“ na některé jedince (drogy, drobná trestná činnost apod.) (sport); výchova mládeže; vzdělává).

Další důvody již byly ojedinělé, např. ochrana životního prostředí (1x), věnuje se neziskovému sektoru jako celku (2x).

Dalo by se říci, že to, co sdružení dělají, je pro ně důvodem pro krajský význam. Organizace svůj význam odvozují od činnosti, kterou vykonávají, v odpovědích lze vyčíst, co považují v rámci své činnosti za „významné“ (služby, mládež, výchovu, kulturní dědictví, nebo obecněji činnost pro lidi).

V teplickém souboru to bylo podobné. 1x odkaz k jedinečnosti v oblasti specifické hudební produkce, jednou apel na široce platný princip pomoci potřebným, které je vždy nedostatek.

D. BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA A TRANSPARENTNOST

Otázka zněla: “Nyní prosím uveďte, co považujete za bezpečnostní rizika, která by mohla ohrozit:“ vaši organizaci, neziskový sektor, občanskou společnost, váš region.

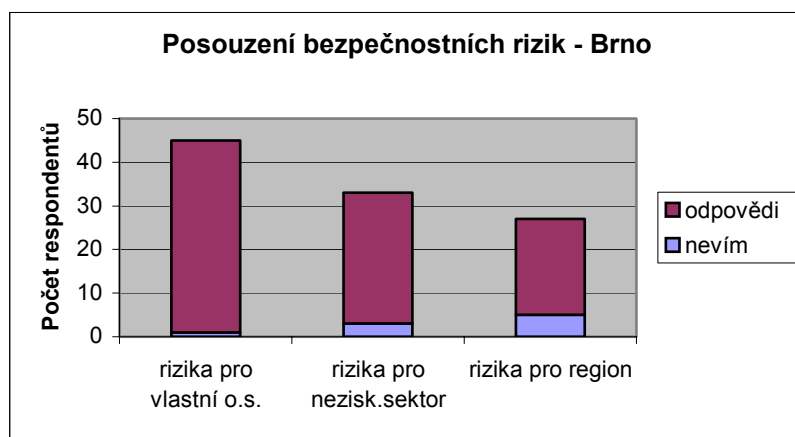
Shrnutí části D

Respondenti vnímali bezpečnostní rizika ohrožující jejich organizaci velmi obecně jako faktory, které ohrožují fungování jejich organizace. U poloviny respondentů šlo o jakási provozní rizika (nedostatek financí 18x, nedostatek prostor 3x, právník a pojišťovna 2x).

Další „bezpečnostní“ rizika se týkají lidských zdrojů (vztahů uvnitř organizace 5x, postojů nebo kapacit členů či zaměstnanců 4x). Poslední rizika se vztahují k vnějšímu kontextu organizace (předpisy a pravidla 3x, postoj společnosti 3x, přístup veřejné správy 2x). Ve srovnání s tím bylo bezpečnostních rizik v „policejním“ slova smyslu (krádež či poškození majetku) uvedeno jen málo (7x).

V případě bezpečnostních rizik pro neziskový sektor je vnímání rizik obdobné. Také zde podstatná část respondentů píše o finanční soběstačnosti (12x), ale celkově provozní rizika oslabila. Naopak častěji se objevily hrozby spojené se zákony a předpisy (9x); navíc se role zákonů posunuje do obecnější roviny vymezení fungování neziskového sektoru v ČR. Častěji se objevily také hrozby spojené s postojem veřejné správy (5x) a i zde se hodnocení posouvá do obecnější roviny – hrozbou je postoj státu, který neziskový sektor málo podporuje. Nově se objevilo riziko malé transparentnosti občanských sdružení (ve spojení s mediální kauzou manželky bývalého premiéra a neprůhledného financování jejího občanského sdružení).

Graf 5: Posouzení bezpečnostních rizik v Brně

Bezpečnostní rizika pro kraj již bylo schopno posoudit jen minimum respondentů a obsah odpovědí zůstává obdobný. Ukazuje se zde klesající relevance otázek na bezpečnostní rizika. Respondenti jsou schopni posoudit rizika pro vlastní organizaci, ale otázka se pro ně stává méně srozumitelná či méně důležitá ve vztahu k neziskovému sektoru a kraji. (Ve vztahu ke svojí organizaci odpovědělo 45 respondentů ze 67, ve vztahu k neziskovému sektoru 33 a ve vztahu ke kraji jen 27, navíc zde rostl počet odpovědí nevím jak ukazuje Graf výše. Situace v Teplicích byla obdobná, i tam postupně klesal počet odpovědí: 4, 3 a 2 ze 6).

Požadavky na Policii města má jen 15 respondentů ze 67. Očekávají zajištění bezpečnosti majetku a osob ve městě či při pořádání konkrétních akcí (7x) a poctivý, kompetentní a vstřícný postoj (5x). Požadavky ohledně hlubší spolupráce na společných projektech vyjádřilo 5 respondentů. Požadavky na Policii ČR jsou stejné. Nově přibyl požadavek na boj proti korupci, tedy aktivita mediálně známá právě na celostátní rovině.

Transparentnost neziskového sektoru v regionu podle názorů respondentů v brněnském souboru ohrožuje především malá informovanost veřejnosti o činnosti sdružení (9x). Z toho čtyři respondenti to výslovně spojují s chybějícími pravidly (neexistence veřejného registru neziskových organizací; nejednotná pravidla pro zveřejňování informací o n.o.). Část respondentů spojuje hrozbu transparentnosti s financemi (6x): financování některých sdružení je či může být neprůhledné (2x), ale hlavně financí není dostatek, z čehož mohou plynout omezené možnosti sdružení chovat se průhledně (4x). Dále se objevilo jako riziko nekalé

soupeření o dotace (5x). Z toho tři respondenti explicitně hovoří o existenci prominentních NNO s osobními vazbami na rozhodovatele.

Transparentnost neziskového sektoru v ČR je spojena se stejnými obavami jako transparentnost neziskového sektoru v regionu. Mezi hrozbami se objevila opět malá informovanost veřejnosti, neprůhledné financování, nekalé soupeření o finance a, důležitěji než v případě kraje, napojení NNO na politiky. Jako nový motiv se objevila nedostatečná podpora NNO ze strany státu (především koncepční, ne jen finanční podpora).

Část D detailněji

Bezpečnostní rizika pro vlastní organizaci

Odpovědělo 45 respondentů ze 67 (Teplice: 4 ze 6).

Za hlavní bezpečnostní riziko označili respondenti nedostatek financí (18x). Otázka je, nakolik je to právě „bezpečnostní“ riziko a nakolik prostě riziko, ohrožující fungování organizace. Nicméně když se podíváme na odpovědi týkající se financí blíže, vidíme, že z toho 6x jde o hrozbu nedostatku dotací či grantů nebo vůbec přílišnou závislost na dotacích. 2x respondenti píšou o finanční nestabilitě (dočasné finanční výkyvy způsobené opožděným zasláním částek). Jinak jde o pocítovaný nedostatek prostředků často v situaci, kdy nájem za prostory, ceny energií atd. se zvyšují. 1x je to komplexnější hrozba spojená s financováním neziskového sektoru jako celku: „Neřešení otázek jak dlouhodobě financovat nevládní neziskové organizace. Vysoká míra zdanění obyvatel společně kulturně historickým vývojem v ČR neumožňuje postavit financování neziskového sektoru na individuálním dárcovství.“

3x se hrozby týkají základních předpokladů činnosti sdružení (prostory, pozemky): Vypovězení nebo zrušení nájemní smlouvy na pozemky, které patří městu Brno; Máme jen smlouvu na dobu neurčitou s tříměsíční výpovědní lhůtou; Málo levných a vhodných nebytových prostor; další přeměna sálů na herny a casina. To vidím jako něco, co se dá přiřadit ke starostem o finanční dostatečnost a stabilitu.

2x další rizika spojená s každodenním fungováním organizace: Od roku 1997 nemáme právníka, což považujeme za problém; V tuto chvíli jsme nebyli schopni nalézt pojišťovací ústav, který by naši organizaci, potažmo naše klienty, pojistil pro případ úrazu.

Celkem vzato by se předchozí 3 oblasti rizik daly spojit (protože se důvody někdy překrývají, vystihne to odpovědi 21 respondentů). U poloviny respondentů, kteří odpověděli, tedy jde o jakási provozní rizika (hrozby spojené s každodenním chodem a fungováním organizace).

Ale i u dalších respondentů jde spíše o jakákoli rizika, ohrožující činnost a existenci sdružení. Z těch prozaičtějších se 9x hrozba týká lidí uvnitř organizace (členů, zaměstnanců či dobrovolníků), z toho 5x vztahů uvnitř organizace (vnitřní vztahy, problémy s lidmi, nejednotnost, nespokojenost členů) a 4x lidských kapacit (pasivita členů, nedostatek aktivních vůdčích pracovníků, příliv nových členů, syndrom vyhoření). 3x se hrozby týkají změny předpisů a pravidel (především legislativního prostředí), ve kterých sdružení funguje: striktní dodržování autorského zákona; změna legislativy; změna územního plánu.

Z těch obecnějších, ale neméně důležitých, to je postoj společnosti k předmětu zájmu sdružení (3x): ochota k dobrovolnické práci je ve společnosti minimální; nezájem o uchování lidových

tradic v naší zemi; celkový nezájem veřejnosti o kulturní aktivity. A dále přístup veřejné správy (2x) – byrokracie, korupce, neprofesionalita a nedostatek vstřícnosti.¹⁴

6x jde o krádež či poškození majetku (krádež počítačů, krádež v budově 3x, finanční zpronevěra nebo ukradení peněz z konta 2x, vandalství 1x). Zde jde o „klasická“ bezpečnostní rizika, jak je třeba šetří policie. Sem bychom přiřadili ještě následující odpověď: Únik informací, zničení informační sítě, sabotáž zaměstnanců. Celkem tedy bezpečnostní rizika v policejním slova smyslu 7x.

4 respondenti žádná bezpečnostní rizika nevidí (nejsme si vědomi, necítíme se ohroženi...), 1 je nedokáže posoudit a 1 píše o všeobecných rizicích. Je otázka, nakolik ostatní skutečně uvažovali o bezpečnostních rizicích v policejním slova smyslu (1x nerozumí otázce).

Ekologické katastrofy se obává jen 1 sdružení.

Odpovědi z teplického souboru se od brněnského souboru podstatně neliší.

Bezpečnostní rizika pro neziskový sektor

Odpovědělo 33 respondentů ze 67 (Teplice: 3 ze 6).

Odpovědělo tedy o 12 méně, než v předchozí otázce. Navíc zde narostl počet lidí, kteří neumí posoudit nebo neví (3x), případně píše o všeobecných rizicích (1x). Je vidět, jak otázka při posunu od osudu jejich konkrétního sdružení k neziskovému sektoru jako celku přestává být relevantní.

3x respondenti odkazují k odpovědi na otázku předchozí, minimálně 2 další odpověděli stejně.

I zde podstatná část respondentů (12x – tj. třetina) píše o riziku finanční soběstačnosti. Je to však méně, než v předchozím případě. Také další rizika spojená se samotným fungováním organizace oslabila – např. vnitřní vztahy v organizaci jen 3x – nebo vymizela (problematika prostor, právník, pojišťovna).

Naopak posílila hrozba, vnímaná ve spojitosti se zákony a předpisy (9x, z toho 5x jako jediné riziko dané respondentem). Navíc se role zákonů posunuje na obecnější rovinu vymezení fungování neziskového sektoru v zemi. Zákony jsou přitom hrozbou v tom, že jsou špatné (chybné, diskriminující atp.) – 3x, v tom, že se neustále mění – 2x, nebo v tom, že jsou neprůhledné (1x) či nevymahatelné (2x).¹⁵

Posílila také hrozba ve spojení s postojem veřejné správy (5x); opět i zde se posouvá hodnocení do obecnější roviny. Hrozbou je postoj státu, který neziskový sektor málo podporuje, neváží si jej či jej vysloveně omezuje (4x), korupce byla zmíněna 1x.¹⁶

¹⁴ Odpovědi: Přebujelá administrativa, formálnost při styku z úřady, neprofesní a často obhroublé a ironické výrazy a sentence mezi představiteli státní správy bez úcty k člověku mají špatný vliv na chování dětí a mládeže, kteří usilují o vzájemnou vstřícnost; Korupce, vyvíjení nátlaku na členy vedení ze strany investorů, spojení státní správy (samosprávy) s podnikatelským prostředím (zejm. stavební lobby);

¹⁵ Odpovědi respondentů: Nedostatečná nebo chybná legislativní úprava některých právních forem NO (především občanských sdružení) a některých činností (např. provozování loterií a jiných podobných her), která umožňuje zneužití NO; neprůhledná legislativa; oblast zákonů a vyhlášek (např. neustálé změny, připravované změny v novém občanském zákoníku; změna legislativy; nedostatečná vynutitelnost práva; Nízká úroveň vymahatelnosti práva; špatné zákony – již v současné době není možné přes zákonná omezení založit funkční občanské sdružení; administrativní předpisy, zákony; zákony diskriminující občanské aktivity.

¹⁶ Odpovědi respondentů: Přehnaná snaha státu omezovat činnost, zejm. různými právními či ekonomickými prostředky, v poslední době i technologickými (nedůvodné odposlouchávání, sledování emailů apod.); Snaha některých zákonodárců přehodit neziskový sektor na vedlejší kolej. Např. prohlášení pana prezidenta o

Respondenti dále spatřují riziko v obecných lidských vlastnostech (sobectví versus dobrovolnost, úplatnost, práce jen pro vlastní profit, nepoctivost) -3x; v politické radikalizaci (anarchie, radikalizace doprava nebo doleva) – 2x; a v nezájmu o tradice a kulturu – 2x. Mohli bychom to shrnout jako postoj společnosti k oblasti činnosti sdružení nebo obecně k neziskovým aktivitám a hodnotám (7x).¹⁷

Nově se objevilo riziko chování občanských sdružení samotných a jejich transparentnost (2x), a to vysloveně s tehdy medializovanou kauzou občanského sdružení bývalé manželky předsedy Sociální demokracie.¹⁸

Odpovědi z teplického souboru se od brněnského souboru podstatně neliší.

Bezpečnostní rizika pro kraj

Odpovědělo 27 ze 67 (Teplice: 2 ze 6).

Zde odpovědělo 27 respondentů, o dalších 6 méně než v předchozí otázce. Klesající relevance a srozumitelnost otázky je vidět také na růstu odpovědí nevím či nedokáži posoudit (4x). K tomu 1x odpověď „nerozumím“. Další neví o žádném riziku (2x) nebo mluví o všeobecných rizicích (cokoli) – 2x, nebo odkazují na nespecifikovaná rizika pro celou republiku (1x). Tím se dostáváme na 17 obsažnějších odpovědí, což je asi čtvrtina všech respondentů.

Narostl i počet lidí, kteří odkazují ke svým předchozím odpovědím (6x), další 3 napsali odpověď stejnou – specifičnost dotazu na rizika pro region se tak vytrácí. Nakonec zbývá jen 8 odpovědí, které adresují přímo tuto otázku.

V analýze však беру v potaz i odkazy na předchozí odpovědi.

Převládá riziko nedostatku financí (dotací) – 8x. Postoj veřejné správy je uveden 2x, ale již není vázaný na NNO, ale obecně: byrokracie, nekomunikativnost mezi orgány.

„Nové“ odpovědi na tuto otázku nepřináší nic nového, jen se 2x objevil jihomoravský kraj jako explicitně zmíněný aktér (jednou nesrozumitelná odpověď, jednou špatná grantová politika). Ale objevilo se zde 1 riziko z kategorie „velkých“ rizik: „exploze dukovanské elektrárny, povodně, vpád cizích vojsk apod.“; k tomu můžeme přidat to, které se objevilo i v předchozích 2 případech: „ekologická katastrofa“.

Policie města

Otázka zněla: Co byste požadovali od Policie města či ČR pro zlepšení fungování neziskového sektoru?

neziskovém sektoru; Korupce, nátlak investorů; Neuvážené výroky některých nejmenovaných představitelů státu (TP: zřejmě analogicky viz výše, tj. znevážení neziskového sektoru); Pokud je úloha NNO společenským konsenzem chápána jako suplace role státu v oblastech, kterým se nevěnuje, měl by tento i vytvářet podmínky pro důstojné fungování neziskového sektoru.

¹⁷ protože jde o dobrovolnou neplacenou práci, přičemž vývoj společnosti nesměruje k prohlubování zájmu o druhé, ale o sebe sama; prohlubování sociálních rozdílů mezi jednotlivými vrstvami společnosti ... řada občanů si při svém jednání a chování plete pojmy „demokracie“ a „anarchie“ (často jim jdou v tom příkladem někteří politici a veřejní činitelé na všech úrovních); Úplatnost a pracovníci, kteří budou pracovat pouze za mzdu a budou považovat svůj obor, jako dobrou možnost pro obohacení; nepoctivost; nezájem o uchování lidových tradic v naší zemi; Celkový nezájem veřejnosti o kulturní aktivity; radikalizace společnosti směrem doprava či doleva.

¹⁸ Odpovědi: praktiky některých organizací, netransparentnost jejich činnosti a hospodaření (viz. např. mediálně probírané kauzy jako netransparentnost sdružení paní Paroubkové, zneužívání dětí členy sdružení Malý princ, apod.); kauza paní Paroubkové a nejasné financování jejího OS.

Odpovědělo 29 respondentů ze 67. Z těch, kteří odpověděli, 14 nemá požadavky. Někaké požadavky na policii města má tedy 15 respondentů ze 67 (asi jedna pětina respondentů). (Teplice: 3 ze 6, z toho 1 nemá názor, požadavky tedy vyjádřili 2 ze 6).

Z běžných, rutinních očekávání vůči policii se objevuje požadavek na zajištění bezpečnosti na akcích (3x) nebo při ochraně majetku a osob (4x).

Kromě toho vyjadřují respondenti požadavek na plnější spolupráci na nějakém projektu (5x): spolupráce při některých typech projektů (antidiskriminace); Spolupráce při péči o rodiny; spolupráce na projektech.

V 5 případech se požadavky týkají přístupu policie (poctivost, motivace ke spolupráci s neziskovým sektorem, kompetentnost, schopnost se vcítit do role lidí ze sdružení a umět uplatit individuální přístup).

V teplickém souboru se jedná o spolupráci při zajištění bezpečnosti na konkrétních akcích a o ochranu majetku a osob.

Policie ČR

Odpovědělo 26 respondentů ze 67. Z toho 12 nemá požadavky; nějaký požadavek tedy vyjádřilo 14 sdružení. To je prakticky stejně jako v předchozím případě, navíc odpovídali titíž respondenti. (Teplice: odpověděli 3 ze 6, jinak viz výše).

Analogie mezi oběma otázkami je vyjádřena i tím, že 4 respondenti ze 14 odkazují k předchozí odpovědi, dalších 5 odpovědí je identických. Jen 5 respondentů tedy na tuto otázku odpovědělo něco jiného (potenciálně specifického) – to ukazuje, že rozlišení městské policie a policie ČR v dotazníku nemělo větší opodstatnění.

Zajištění bezpečnosti na akcích (2x) nebo ve městě, při ochraně majetku a osob (3x). Kromě toho vyjadřují respondenti požadavek na plnější spolupráci na nějakém projektu (4x). V 5 případech se požadavky týkají přístupu policie (viz výše).

Nově přibyly – a jako specifikum se tedy ukazují - aktivity mediálně známé právě na celostátní úrovni, především boj proti korupci (2x). Ukazuje to aspoň, že respondenti tyto aktivity vnímají jako celostátní – přitom je to patrně náplní práce i městské policie. Možná interpretace je i ta, že na regionální úrovni korupci nevnímají tak palčivě.

V teplickém souboru byla 1x konkrétní spolupráce a 1x ochrana majetku a osob.

Transparentnost v regionu

Otázka zněla: Uveďte, co podle vás ohrožuje transparentnost neziskového sektoru ve vašem regionu (V44) a v ČR (V45)?

Odpovědělo 31 ze 67, z toho 4x respondenti odpověděli, že neví. (Teplice: 2 ze 6, z toho 1 neví; to samé platí i pro V45 – stejný respondent). 2 respondenti z 27, kteří obsahově odpovídali, odkazují na otázku V40 (Nyní prosím uveďte, co považujete za bezpečnostní rizika, která by mohla ohrozit: neziskový sektor, občanskou společnost). Celkem 3 propojují otázku V45 a V44 (transparentnost NS v regionu a v ČR).

9 respondentů (asi třetina odpovědí) uvedla, že transparentnost ohrožuje malá informovanost veřejnosti o činnosti sdružení. Z toho čtyři to výslovně spojují s chybějícími pravidly (neexistence veřejného registru NO; nejednotná pravidla pro zveřejňování informací o neziskových organizacích; každý si může založit obč. sdružení a není jasné, kam jdou peníze a co skutečně obč. sdružení dělá; jasná specifikace, čím se daná organizace zabývá (přesně vypsané body volně přístupné např. na webu). Další 1 v souvislosti s tím odkazuje na malou možnost prezentovat se v médiích.

6 respondentů spojuje hrozbu transparentnosti s financemi. Jednak jde o to, že financování některých sdružení je či může být neprůhledné – 2x (možnost netransparentního financování; důkladnější finanční audit). Jednak jde o to, že financí není dostatek, z čehož mohou plynout omezené možnosti sdružení chovat se průhledně (plánovat, informovat atd.; což ale explicitně píše jen 1 respondent) – 4x.

Dále se objevilo jako hrozba nekalé soupeření o dotace (5x). Z toho tři respondenti explicitně hovoří o existenci prominentních NNO s osobními vazbami na rozhodovatele.¹⁹ Ve všech třech případech se objevil i odkaz na dotace (zakázky). Proto sem přiřazujeme i rizika v dotaznících stručněji vyjádřená jako získávání dotací nebo nutnost lobovat za dotace (2x). Není jasné, jak tomu rozumět, ale možná jde právě o to, že organizace nekale soupeří o finance a využívají přitom existující známosti apod.

Vazba na politiky či politické strany se objevila 2x, jednou ve vztahu k apolitičnosti sdružení a jednou ve vztahu k vydělávání peněz. Politikové se objevují ještě 1x a hrozbou jsou jejich výpady proti ekologickým NNO (souvislost s transparentností mi není jasná).

2x se objevil jako hrozba nedokonalý zákon a předpisy, který umožňuje zneužití NNO.

Malá možnost prezentovat svoji činnost v médiích se jako motiv se celkem objevuje u 3 respondentů.

Samostatná analýza Teplic nepřinesla žádná specifika.

Transparentnost v ČR

Odpovědělo 30 ze 67, z toho 3 neví, tedy též 27 obsahových odpovědí. (Teplice: 2 ze 6. z toho 1 neví).

Jak jsme psali již výše 3 respondenti propojují transparentnost v regionu a v ČR; tzn. polovina z obsahových odpovědí (14x) na tyto dvě otázky se neliší.

Čeho se týkají „nové“ odpovědi? Celkem 4 respondenti spojují hrozbu transparentnosti s financemi, z toho 1x jde o nedostatek financí a 3x se objevily neprůhledné finance (neprůhledné získávání grantů a zakázek od orgánů státní a místní správy, utajování příjmů a výdajů, možné praní špinavých peněz; neprůhlednost financování některých státních dotačních programů; sponzorské dary). Finance zůstávají hlavním motivem.

3x nekalé soupeření (protekce, diskriminace malých organizací), jen jednou spojené se získáváním financí.

3x napojení na politiky (sdružení účelově zakládaná politiky a podnikateli k zakrytí jejich korupčního jednání; angažovanost některých politiků a jejich záměrné působení; občanská sdružení politiků a jejich manželek, která nevydávají výroční zprávy a nezveřejňují své dárce).

2x transparentnost ohrožuje malá informovanost veřejnosti o činnosti sdružení (Není povinnost informovat veřejnost o hospodaření a výsledcích; občanská sdružení politiků a jejich manželek, která nevydávají výroční zprávy a nezveřejňují své dárce); i zde se objevil odkaz k pravidlům („není povinnost“). 1x nezájem médií o úspěchy občanských sdružení.

¹⁹ Odpovědi: To, že některé firmy dostávají zakázky od magistrátů pokud budou sponzorovat fotbal, hokej atd., tím se peníze na sport nedostanou rovnoměrně mezi všechny sporty, ale je protěžován ten nejatraktivnější v regionu; Jednostranné zaměření pouze na prominentní skupiny a neziskové organizace... dostávají velké dotace, příspěvky a sponzorské dary, ačkoliv si na svou činnost vydělávají i jinak a na malé organizace a sporty se pak nedostává a když tak velice málo peněz; systém poskytování dotací je nastaven tak, že nejvíce jich zpravidla získá nikoli ten, kdo předloží nejlepší projekt, ale ten, kdo se zná s někým, kdo o dotacích rozhoduje

Jako nový motiv přibyla nedostatečná podpora NNO ze strany státu 3x, toho jen 1x specificky jako finanční podpora (nedostatečné financování ze strany státu.; větší podpora ze strany státu; malá podpora vlády o tuto oblast veřejného života). Zajímavé je, že v regionálním měřítku se takový motiv neobjevil – je to proto, že NNO očekávají spíše podporu na celostátní úrovni? Tzn. zásadní koncepční podporu, možná i na úrovni legislativy, která se vytváří na celostátní úrovni.

ZÁVĚRY Z PRŮZKUMU

Občanská sdružení ve valné většině mají *vnitřní směrnice a předpisy* (i když pro třetinu sdružení plní veškeré regulační funkce jediný předpis, a to status – který tím pádem považují za „vnitřní směrnici“). Předpisy upravují především provozní věci sdružení, nejčastěji účetnictví a hospodaření. Ve většině sdružení je plnění těchto předpisů předmětem kontroly, a to výkonným orgánem nebo členy (vlastní kontrolní kapacity) nebo revizní komisí, revizorem. V tom smyslu tedy náš soubor dává představu samosprávných organizací, které si většinou vlastní chod samy regulují a kontrolují.

Etický kodex má jen třetina organizací, přičemž jej nevnímají jako běžný předpis (nebyl až na jednu výjimku zmíněn jako vnitřní předpis či směrnice). Zároveň to není dokument určený pro širší veřejnost (jen ve dvou případech), ale především pro vlastní obor, kterému se sdružení věnuje, nebo pro klienty (služby). V tom je etický kodex vnímán velmi odlišně od výroční zprávy, která je mimo jiné publikována právě pro informování širší veřejnosti.

Výroční zprávu má valná většina sdružení, ale třetina z nich ji určuje pouze svým členům. Výroční zpráva plní informační roli vůči členům, vůči dárcům a vůči veřejnosti. Zde je třeba upozornit na roli dárců, kteří mají „moc“ nastavit podmínky financování a tím regulovat fungování občanských sdružení.

S veřejnou správou spolupracuje asi polovina sdružení v našem souboru. Je těžko posoudit, zda je to mnoho či málo, ale uvědomme si u té příležitosti, že občanská sdružení neexistují proto, aby spolupracovala s veřejnou správou (přestože často sdílí stejnou arénu a někdy i podobný étos služby veřejné věci). Pokud občanská sdružení s veřejnou správou spolupracují, jde na krajské i ústřední rovině obvykle o spolupráci v roli žadatelů či příjemců dotací či grantů. Veřejná správa je zde v roli poskytovatele financí anebo nákupce služeb (což je odlišné i v důsledcích pro formu spolupráce, ale to není předmětem této studie).

Při spolupráci s ústřední státní správou se občanská sdružení často objevují také jako odborní partneři (členové komisí, připomínkování legislativy apod.). To souhlasí s faktem, že dosud byly koncepční věci řešeny především na rovině ústřední státní správy. Pokud nastal posun koncepčních věcí v některých oblastech na kraje, buď se to nepromítlo do zájmu kraje spolupracovat na jejich řešení s občanskými sdruženími nebo občanská sdružení nezaregistrovala tento posun (ale to považujeme za méně pravděpodobné).

Občanská sdružení spolupracují také mezi sebou; to deklarují asi dvě třetiny z našeho souboru. Mohlo by to být víc. Jako nezanedbatelná se ukázala spolupráce v rámci sítí. Zde je třeba poukázat na roli sítí/střech, které také regulují činnost svých členů a často na ně mají požadavky směrem k transparentnosti a důvěryhodnosti.²⁰

Náš průzkum ukázal, že sdružení chápou *bezpečnostní rizika* jako rizika ohrožující fungování jejich organizace vůbec – tedy co se týká financí, lidských zdrojů a vnějšího kontextu (postoje společnosti, podpory veřejné správy, zákonů). Pouze šestkrát se v souboru 45 vyplněných

²⁰ Pospíšilová, Tereza. 2005. Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR. Zpráva z výzkumu. Praha: Nadace rozvoje občanské společnosti a Fakulta humanitních studií UK.

odpovědí objevila bezpečnostní rizika v „policejním“ slova smyslu (krádež, zpronevěra, vandalismus apod.) Tomu odpovídá i to, že nějaké požadavky na práci policie vyjádřila jen pětina respondentů. Celkově se zde neobjevil žádný podnět, který by souvisel s terorismem.

Transparentnost neziskového sektoru je relevantním tématem jen pro dvě pětiny respondentů. Přitom vidí případnou netransparentnost jako důsledek malé informovanosti veřejnosti o činnosti sdružení, špatné finanční situace NNO a neprůhledné atmosféry kolem výběrových řízení. Podívejme se na jednotlivá rizika:

- Neprůhlednost veřejných soutěží (nekalé soupeření, využívání konexí na veřejné činitele apod.) má dvě stránky – chování občanských sdružení na straně jedné a styl fungování a kontroly veřejné správy na straně druhé. Transparentnost neziskového sektoru je zde těsně propojena s transparentností veřejné správy.
- Finanční situace sdružení je důležitým aspektem transparentnosti, protože lepší a jistější financování by jim umožnilo plánovat a předvídat. Bez určité míry předvídatelnosti v činnosti sdružení přitom není veřejná vykazatelnost vůbec možná.
- Více informací směrem k širší veřejnosti by jednoznačně k větší transparentnosti přispělo. Zde je zatím činnost mnoha sdružení nedostatečná: výroční zprávy jsou často určené jen vlastním členům, důvodem pro etické kodexy není ohled na širší veřejnost atp. Tlak na větší zveřejňování by mohl přijít jednak od dárců či spolupracovníků organizací (a veřejná správa je často v obou rolích) a jednak od zastřešujících organizací či sítí, které občanská sdružení sama vytváří. Tento samo-regulační prvek ve vývoji sdružení by si pravděpodobně zasloužil podporu i ze strany veřejné správy (nakolik usiluje o průhlednější neziskový sektor).

Analýza dopisů zaslaných místo vyplněných dotazníků zamítavé odpovědi

Respondenti odmítavě reagovali na dotazník z těchto důvodů:

- časová zaneprázdněnost

Folklorní sdružení JÁNOŠÍk - Ve své reakci uvedli několik příčin, proč nevyplňují dotazník. Hlavním však byl nedostatek „potřebné časové a personální kapacity“, čeho důvodem je i skutečnost, že členové správní rady vykonávají své funkce ve volném čase, proto sdružení jako takové musí „volit priority“ ve své činnosti. (Brno)

Kamila Kanichová (step@ecn.cz) – Vyplnění dotazníku odmítnuto kvůli nedostatku času a kapacit. (Brno)

NESEHNUTÍ – Nedostatek času odůvodněn špatnou dobou – vrchol podzimní akční sezony. (Brno)

M. Džavoronok (dzava@gdi.cz) – Nedostatek času odůvodněn celkovou vyčerpávaností a skutečností, že respondent zastupující daného sdružení byl zmaten v otázce účelu samotného dotazníku („...nevím pořádně o co se jedná“). (Brno)

divadlo (info@divadlolisen.cz) – festivalové povinnosti. (Brno)

Kamil Majda (irsko@quadrilla.cz) – Vyplnění dotazníku odmítnuto na základě jiných „mnohem důležitějších“ úkolů a jiných závazků (jiné zaměstnání, rodina, etc.) (Brno)

Pro Draci s.r.o. – bližší důvod nebyl uveden (Brno)

- dotazník obsahuje otázky, které se daného sdružení netýkají/ dotazník nepokrývá činnost sdružení

Petr Vrbacký, farář (sv.Tomas-Brno@volny.cz) – Daná farnost přeposlala dotazník příslušnému oboru brněnského biskupství, protože, dle reakce na dotazník, „z pohledu jednotlivé farnosti se totiž vaše otázky a vůbec celé téma moc „nepotkává“ s tím, co je ve farnostech běžné“. (Brno)

Junior sport Ognar, info@jso-brno.cz – Sdružení nemá celoroční činnost a jejich zaměření je specifické a proto se některé otázky netýkají činnosti daného sdružení, jak tvrdí jeho zástupce. (Brno)

- výhrady vůči skladbě otázek v dotazníku

Folklorní sdružení JÁNOŠÍk – Respondent se domnívá, že dotazník obsahuje otázky, které nesouvisí s cílem dotazníkového šetření – zpráhlednění fungování neziskového sektoru v ČR – protože některé z otázek se týkají „interního fungování jednotlivých neziskových organizací“. Rovněž poukazuje na nepřítomnost otázek, které by v daném tématu, podle jejich názoru, neměli chybět. (Brno)

M.Džavoronok (dzava@gdi.cz) – Zástupce vyjádřil negativní postoj k celému dotazníku, jak uvedl, „po přečtení prvních otázek jsem přestal mít zájem číst dále“. (Brno)

- z obavy z případného zneužití poskytnutých informací

SK Sever Brno, info@sk-sever-brno.org – Vyplnění dotazníku odmítnuto na základě negativní zkušenosti, zneužití poskytnutých informací, z minulosti. (Brno)

- nedůvěra ve výzkum vykonávaný studenty VŠ

OS Jasmínek – OS odmítá vyplnit dotazník z obavy „snahy zúžit kompetence občanských sdružení“. Navrhuje otevřenou diskusi se „zkušenými“ o přesném účelu dotazníku. (Brno)

- dotazník nebyl zaslán určenému sdružení

AVK Teplice – dotazník byl poslán firmě v Praze (Teplice)

- ohlášení změny statusu sdružení

šerif N.K. (Nešvilský krúžek) Pavel Plundrák (plundrak@seznam.cz) – Podle vyjádření respondenta, sdružení je hudební soubor, ne občanské sdružení. (Brno)

Revue pro média – Příjemce dotazníku oznámil skutečnost, že sdružení fakticky svou činnost nikdy nezahájilo a v současné době se pracuje na jeho zrušení. (Brno)

- důvod nebyl poskytnut

Vinařický (z.wimpy@worldonline.cz) (Brno)

B.Š. (sudrich@fnbrno.cz) (Brno)

Český klub cestovatelů ceskyklubcestovatelu@seznam.cz (Brno)

Počet zamítavých odpovědí – celkově: 19

Počet zamítavých odpovědí – Brno: 18

Počet zamítavých odpovědí – Teplice: 1

I naproti malému počtu zamítavých komentářů dotazníku bylo možno pozorovat určitý stupeň nedůvěry a opatrnosti v daných odpovědích. Zajímavá je skutečnost, že často respondenti, kteří poukazovali na obšírnost a časovou náročnost dotazníku, používali shodně spojení „pár minut“, čím se snažili zřejmě poukázat na svoji vytíženost a rovněž závažnost dotazníku a jejich zodpovědného postoje k jeho vyplnění/ nevyplnění. Někteří respondenti kladně vnímají snahu o reálné posouzení fungování neziskového sektoru v ČR, ovšem domnívají se, že daná dotazníková aktivita je neúčinná.

Další zdroje:

Pospíšilová (Vajdová), T.: (2005): Oborové zastřešující organizace 2005.

<http://www.fhs.cuni.cz/kos/kestazeni.php?stranka=kestazeni>